

‘דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ’ – אבל מיעוטו אעפ”י שמקפיד אינו חוצץ. וטעם הדבר מפני ש’רובו ככולו’ והרי זה בכלל כל בשרו (עפ”י ר”י מלונגיל שבועות סופ”ב ועוד). והואיל וכל גופו בתוך המים ורובו נוגע בהם, אין המיעוט חשוב לחצוץ בין גופו למים, אף על פי שאותו מיעוט אינו בטל לגוף (עפ”י חזו”א יו”ד צה, ג. וע”ע אבי עזרי כלי המקדש י, 1). ויש שהסבירו הטעם מפני שהמיעוט נחשב בטל לגוף, ולפי”ז יש אומרים שאם אדם אחר אוחז את הטובל או שהטובל קפץ שפתותיו וכד’, הואיל ואין כאן דבר הבטל לגוף, לא עלתה הטבילה מדאורייתא אעפ”י שהוא במיעוט (עפ”י צמת צדק יו”ד קס; גולות עליות מקואות ה, ה). אבל בחזו”א שם נקט לעיקר שאף בכגון זה אינה חציצה מהתורה.

הנה רש”י ז”ל כתב שההלכה נאמרה בשער. ופרשו כמה ראשונים שלדעתו חציצה פוסלת בבשר אפילו מיעוט שאינו מקפיד, והקשו על כך מכמה מקומות. ושמא יש מקום לחדש שרק לענין הקפדה לפרש”י חלוק השער מהבשר, כי מה שדין חציצה תלוי בהקפדה פירש בספר זכר יצחק (ח”א סא) משום הריבוי ‘את’ הטפל לבשרו וכשאינו מקפיד הרי מבטלו לבשרו ונטפל אליו הלכך אינו חוצץ [וי”ל שזו כוונת רש”י ‘שאינו מקפיד עליו – הוי כגופו’. וי”ל לפי זה שבדבר החוצץ שנעשה טפל לבשר, אותו דבר טעון טבילה כדין שער. וע”ע], וא”כ סבר רש”י שרק בשער מועילה טבילה מדאורייתא בדבר שאינו מקפיד מפני שהשער עצמו אינו טעון טבילה אלא משום טפלותו הלכך כשיש דבר הטפל לו מועילה טבילתו, משא”כ בבשר. ואולם החילוק בין רוב למיעוט שהוא מטעם רובו ככולו שהוא דין האמור בכל התורה, שייך הן בשער הן בבשר שאינו מטעם טפילות שהרי מקפיד. הלכך במיעוט שאינו חוצץ אלא מדרבנן, לא החמירו בו בבשר יותר מבשער ואמרו שבאינו מקפיד אינו חוצץ. ומיושבות קושיות הראשונים על רש”י.

ויש להעיר שבתור”ד (תליתאה) משמע להפך; שבבשר חוצץ מדאורייתא אפילו מיעוט אם מקפיד עליו, ובשער אין חוצץ אלא רובו ומקפיד.

עוד בבאור דברי רש”י, ע’ שתי דרכים באבני גזר יו”ד רנב, ד-ה רסו, כג.

דף ה

‘דמר סבר אמרינן היכר של מטה כהיכר של מעלה’ וכשם שלמעלה די בטפח, כמו ששינונו דיה שתהא רחבה טפח, כך הקורה שממעט בה למטה (ממנה) דיה שתהא רחבה טפח (רי”ף).

מבואר בדברי הרי”ף שממעט ע”י קורה. ומשום שאינה רגילה להיפחת על ידי דריכה, לכך החמיר למעט בקורה וכיו”ב (רבנו יהונתן). ומדובר שנותנה על הקרקע [וע”ע אם מועילה נתינת קורה למעלה מג’ טפחים בתוך י’ להיכר. וכן אף למעלה מי’ כשנותן קורה שאינה בריאה להוות היכר].

ולפרש”י נראה ש’היכר של מטה’ פירושו שטח השימוש שבני המבוי משתמשים בו וניכרת להם הקורה משם, שלרב יוסף די בשטח שימוש טפח להיכר, כשם שלמעלה די בטפח להיכר. ולאביי היכר של שטח השימוש למטה צריך יותר.

‘התם סוף מבוי הכא תחלת מבוי’ – שלהעמיד מבוי בהכשרו ובחזקתו הראשונה, די לנו בד’ טפחים שהוא שיעור מבוי גרוע, אבל בתחילת הכשירו צריך שיעור חשוב, ד’ אמות (עפ”י ריטב”א).

ומצינו כיוצא בזה בכמה מקומות שיש חילוק בין תחולה מחדש של דין או שם ובין הישארות הדין הקודם, שלזה די בשיעור פחות – כענין גרדומי ציצית ואזוב וכד’ (עפ”י תורי”ד). ע”ע בהרחבה בכלל זה בספר אתון דאורייתא ט ובהשמטות, וע”ע בית ישי סב קלה).

‘אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצרות פתוחין לתוכו’ – אלא צריך פס ארבעה (כדלהלן

יב. ואם תאמר אדרבה איפכא מסתברא, ככל שיש בו יותר דיוורים צריך יותר היכר? – מסתבר שככל שהמקום עשוי יותר לדירה ולתשמישי צניעות ולאכול בו, נצרך הוא למחיצות יותר גמורות. ועל כן מבוי שאין בתים וחצרות פתוחים לו, הואיל ודייריו מועטים משתמשים בו תשמישי צניעות שאינם בושם כל כך, לפיכך הריהם כחצר שצריכה מחיצות טובות יותר (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ה רג).

זרב יוסף, דפתח ליה בקרן זוית'. ואביי שהוכיח סבר שאין עושים פתח בקרן זוית, הלכך אפילו עשאו זה אינו 'מבוי' (כן גרס ופירש הר"ן בחדושי. אך בשאר ראשונים לא הובאה גירסה זו).

'לאפוקי מתורת לחי עד דאיכא ארבע אמות, למיהוי מבוי אפילו בארבע טפחים נמי הוי מבוי' – ומה שאמר רב הונא 'ד' אמות נידון משום מבוי' – היינו מבוי שקוראים בני אדם, שאין נראה להם מבוי אלא כשיש בו ד' אמות, אבל דין מבוי קיים גם בד' טפחים (עפ"י ריטב"א).

(ע"ב) 'אותו לחי היכן מעמידו, אי דמוקי ליה בהדיה, אוספי הוא דקא מוסיף עליה?!'. אף על פי שלפרש"י מועיל כל לחי הבולט אם נעשה לשם כך, וא"כ כשמוסיף על הבליטה לשם התרת המבוי מדוע לא יועיל? יש לומר הואיל והלחי הזה אינו אלא תוספת על הבליטה והרי הבליטה לא הוקבעה לשם כך, בטלה אותה תוספת לעיקר וגם היא אינה בכלל 'לחי'. ולפי זה מבואר שהקובע לחי במבוי וחיברו לכותל בענין שאינו ניכר, הרי הוא מבוטל אליו ואינו מתיר אעפ"י שנעשה מתחילה לשם כך (עפ"י דובב מישרים ח"א כט. וכעיקר הסברא כתב בשפת אמת).

זימה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומד מרובה על הפרוץ, מבוי שניתר בלחי וקורה...'. טעם הדבר שהחצר אינה ניתרת בלחי וקורה אלא בפס רחב, כתבו ראשונים: כיון שדרכם של בני אדם להשתמש בחצר תשמישי צניעות ולאכול בה, לכך צריכה מחיצות גמורות יותר ממבוי (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ה רג, הובא בפוסקים).

ויש מי שפירש: מפני שהחצר מרובעת ואינה כמבוי שארכו יתר על רחבו, הלכך אין נראה הריבוע כסתום במחיצות מועטות (עפ"י חדושי גור אריה למהר"ל מפראג. וע' סברא כיו"ב בריטב"א להלן יב לענין פתח החצר שאין בו ארבעה טפחים, שהפירצה ניכרת בחצר יותר ממבוי מפני שהיא מרובעת).

ובתוס' (ד"ה שפרצתו) מובא שכך קבלו מסיני שהחצר אינה ניתרת אלא בפסים. ובחזו"א (סה, יד) פירש [דלא כרש"ל ורש"א] שאין כוונתם להלכה למשה מסיני ממש אלא שמקובל הדבר לחכמים מרבתייהם. וכן צדד בשפת אמת [וע' דוגמא נוספת לכע"ז בשפת אמת יא: ד"ה במשנה].

'מה לחצר שכן פרצתה בעשר תאמר במבוי שפרצתו בארבעה (כצ"ל). טעם החילוק יש לפרש, לפי שהמבוי הקלו בו שניתר אף בלחי משהו, לכך לא הקלו בו בפירצה כשם שהקלו בחצר. או בסגנון זה: מפני שבמבוי יש רוח אחת פרוצה, לכך לא הותרה בו פירצת עשר, משא"כ בחצר שיש לה ארבע מחיצות (עתוס' וריטב"א. וע' שבת קל: 'חצר איתה ליה ד' מחיצות...').

ויש מי שפירש, לפי שהמבוי עשוי להילוך וכשיש פירצה של ארבעה טפחים שהוא שיעור 'פתח', בטל פתח המבוי מפני שיוצאים באותה פירצה. משא"כ חצר שאינה להילוך, אין פירצה פחות מעשר אמות אוסרת (עפ"י גור אריה).

מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי, הוה ליה ספק דבריהן וספק דבריהן להקל. משמע – כפי המבואר בתוספות – שגם ספק הגובע מחסרון ידיעה ויכולת השערה, כל שקשה למדוד וטרחה גדולה היא, הרי זה בכלל ספק דבריהם שהולכים בו להקל. (ע' בשו"ת אחיעזר ח"ג נט לענין יציאת מוהל למקום שאין ברור אם הוא בתוך התחום אם לא, וקשה מאד לברר על ידי מדידה. וע"ע במה שצדדנו ביוסף דעת קדושין מה: אודות ספק דרבנן בחסרון ידיעה שא"א לבררו. וע"ע ריטב"א להלן נט. שיש להחמיר בספק דרבנן כשאין בו טירחה רבה, כמדירת תחום).
א. לדעת הסוברים שאין מקלים בספק דרבנן במקום חזקת איסור, צריך לפרש שבספק דרבנן כשאין בו טירחה רבה, כמדירת תחום). מחזקת איסור, מפני שכבר יש בו לחי והספק על כשרותו.

ב. לפי מה שכתבו אחרונים שספק דרבנן כשאפשר להחמיר בו בקלות ראוי להחמיר (ע' משנ"ב קס סקמ"ו ובשער הציון, ובמבואר ביוסף דעת ע"ז לו: ובכורות ט.) – יש לומר שכאן מדובר מעיקר הדין, אבל ראוי להחמיר להתקין לחי כשאפשר בקל.

– יש לתמוה: אם הכוונה שיש ספק אם רחב ד' אמות אם לאו, א"כ גם במבוי תשעה יש להתיר בלחי הבולט ד' אמות, שמא אין בו ד' אמות – אך נראה שכל שלענין הרואים נמשך הלחי ד' אמות, חל עליו שם דופן ויצא מתורת לחי, אך במבוי הרחב שמונה אמות אין לומר כן, כי הרואה יודע גם כן שיש להתיר ממה נפשך, שמא יש מעט יותר מד' אמות והעומד מרובה על הפרוץ, ואם הפרוץ מרובה הרי אין בלחי ד' אמות, והספק הוא רק שמא באמת הוא מצומצם ד' אמות – והרי זה ספק מדבריהם ולקולא (שפת אמת).

דף ו

כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי – ומכל מקום בפחות מארבעה מותר ואעפ"י שהוא יותר משלשה והרי אינו 'פתח' אלא 'פירצה' – שהואיל ובעלמא פחות מד' אינו מקום חשוב, לא החמירו עליו כל כך להצריכו צורת הפתח כיון שיש שם קורת מבוי מעולה (עפ"י רשב"א).

מבוי עקום; רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום. יש מפרשים על פי פשט הלשון שלרב דינו כמבוי ישר המפולש שצריך מצד אחד תיקון לחי או קורה ומצד השני צורת הפתח (עפ"י ר"י [מובא ברא"ש ובתוס']; רשב"א [בחדושי ובתשובותיו ח"ג רסט וח"ה רב] ריטב"א ור"ן. וכן מורה פשט לשון הרמב"ם (יז, ג) והרי"ף. וע' גם שו"ת רשב"ץ ח"ב ב. ל. וכן האריך לפרש בספר תורת חיים, וע' קרן אורה ושו"ת רעק"א לג).
 לדרך זו מתפרשים דברי שמואל 'תורתו כסתום' – כמו מבוי שתום אשר לו שני פתחים [שהעקמימות שבאמצע סותמתו], הלכך די בלחי בכל פתח, ובעקמימות אין צריך כלום.
 לדעה זו יש לומר שלשמאל כל מבוי נידון לגמרי כמבוי שתום לעצמו, ואם רוצים להתיר הטלטול עד העקמימות די להם שיניחו לחי או קורה בקצה. שהרי העקמומית נידונית כפירצה מן הצד, כמבואר בגמרא בהמשך. וכן נקט הר"ן להלן ח. וכן הוכיח בספר מנחת שלמה (ח"ב לו, ב סק"ד) מסוגיתנו.

אך יש אומרים שא"א להתיר בטלטול בלא הנחת לחי או קורה גם בקצה השני, שהעקמומית גרועה מפירצה בעלמא (עפ"י חזו"א סה ס"ק ו יט; חדושים ובאורים א.ז. והוכיחו מלהלן ח. 'כרוך בודיא בעקמימותיה'. אך הר"ן גרס משום כך כרבנו חננאל 'בשפתיה').

ואולם רש"י מפרש בדברי רב 'כמפולש' – על העקמימות, וכאילו יש כאן שני מבואות שכל אחד מהם מפולש, הלכך כדי לתקן את שניהם צריך בנוסף ללחי עוד צורת הפתח בעקמימות. [וכן להפך כשר;

ב. מיעוטו שאין מקפיד שאינו חוצץ, צריך שיהא הדבר החוצץ כולו בתוך המים (עפ"י מאירי חולין עג. בשם הראב"ד).

ג. כתבו ראשונים בדעת רש"י שבגופו פוסלת חציצה מהתורה אפילו במיעוט ואינו מקפיד, ורק בשער אין חציצה מהתורה אלא ברובו ומקפיד. והרבה ראשונים חלקו על כך (עתוס' כאן ויבמות עח. ושאר ראשונים; רמב"ם מקואות א, יב ועוד. והריטב"א כתב שאף רש"י מסכים לכך).

ונחלקו הדעות האם השער והגוף נידונים כדבר אחד לענין חישוב רובו ומיעוטו או כל אחד נידון כנפרד (ערמב"ם וראב"ד ב, טו וע"ש אבי עזרי; ריטב"א). ויש אומרים אף כל אבר ואבר נידון לעצמו (ע' מאירי).

בתורי"ד (תליתאה) משמע שבבשר חציצה פוסלת בכלשהו מהתורה אם מקפיד, ובשער אין חוצץ אלא ברובו.

ד. יש מהראשונים מפרשים שלא כפירוש הרגיל, שרובו ומקפיד חוצץ מדרשת הכתוב, וההלכה באה לרובו שאינו מקפיד או מיעוטו המקפיד [ושאמרו 'גזירה' – צריך לפרש דהיינו הלכה למשה מסיני. ע' דקדוקי סופרים כאן מגליון רש"י] [ע' בפירוש ר"י מלוניל; מאירי בשם 'יש מפרשים', והקשה על כך. וי"א ש'הלכה' לאו דוקא אלא גזרה דרבנן היא, וכל גזרות חכמים נאמרו לו למשה מסיני – כן פירש הראב"ד, מובא ברשב"א ובר"ן להלן טו: ובריטב"א יז:].

ה. יש אומרים שלאחר שגזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד, שוב הוא חוצץ מהתורה שהרי רגילים להקפיד ליטלו משום גזרת חכמים (עפ"י ישועות יעקב יו"ד קצח, א; אבני נזר יו"ד רנב, ד רסה, ג – ואעפ"י שאינו מקפיד אלא על מקצתו, אך כיון שאין חלק מסוים שמקפיד רק עליו – נחשב כמקפיד על כולו. אבנ"ז שם. וע' מנחת שלמה ח"ב עד). ויש חולקים וסוברים שהואיל ואינו מקפיד ליטול את כל החוצץ אלא מקצתו, בענין שלא יהיה רוב, נמצא שאינו מקפיד אלא על מיעוט ואינו חוצץ מהתורה (בשם הגר"ח הלוי ועוד [ע' קובץ הערות תקיד; אחיעזר ח"ב לג]. וצ"ל שההקפדה שבאה מחמת המנהג שלא יהא שום דבר חוצץ, הואיל ואינה אלא לכתחילה, אינה בכלל 'הקפדה'. ויתכן לפי"ז שגם לענין רובו שאינו מקפיד, הואיל ואין כאן הקפדה בעצם אלא מצד איסור חכמים, לענין טבילה דאורייתא אין כאן 'הקפדה' בעצם. עפ"י מנחת שלמה ח"ב עד).

ו. כתבו ראשונים שנהגו לכתחילה לדקדק שלא תהיה כל חציצה בטבילה, אפילו במיעוט שאינו מקפיד (עפ"י מאירי כאן; סה"ת עט ועוד; לבוש יו"ד קצח, א; חכ"א קיט, ג).

'מחיצין' שאמרו; לדברי רבי יהודה, שיעור מחיצה עשרה טפחים מהלכה. ולרבי מאיר נלמד הדבר מארון וכפורת שגבהם עשרה והריהם רשות לעצמה. ולדבריו הוצרכה ההלכה לשאר דיני מחיצות; 'לגוד' 'לבוד' ו'דופן עקומה'. [וכן לשאר הלכות מחיצה כגון דיני פירצות, כדלהלן טו: וברש"י; ריטב"א יז:].

דפים ד – ה

א. היה המבוי גבוה מעשרים אמה ובא למעט הגובה על ידי הגבהת הקרקע, כמה יהא רחבו של אותו מיעוט?

ב. היה פחות מעשרה טפחים וחקק בקרקע להשלים לעשרה, כמה יהא משך החקק?

א. היה גבוה מעשרים ובא למעט; לדברי רב יוסף, רוחב המיעוט יהא לפחות טפה, ולדברי אביי ארבעה טפחים. ופרשו בגמרא מחלוקתם בכמה אופנים; –

לדברי הכל מותר להשתמש תחת הקורה; רב יוסף סבר 'קורה משום היכר' – להבדיל המבוי מרשות הרבים,

הלכך די ברוחב טפח בכניסה משום הכר כשמשמשים תחת הקורה (עפ"י רש"י). ואביי סבר 'קורה משום מחיצה' ואין נחשבת 'מחיצה' בכל מקום לשטח הפחות מארבעה טפחים. [ובתחילה רצו לפרש טעמו של אביי שסובר אסור להשתמש תחת הקורה והרי למשתמשים במבוי שהוא נמוך, אין היכר קורה. ודחו הסבר זה].

ואפשר שלדברי הכל קורה משום היכר, ונחלקו האם היכר של מטה כהיכר של מעלה ודיו בטפח, אם לאו. ואפשר שלדברי הכל היכר שלמטה כהיכר שלמעלה אלא נחלקו בגזירה שמא יפחת אותו מיעוט (מרוחב טפח, ע"י דריסת הרגלים. רש"י).

א. כתב הר"ף שממעט בקורה רחבה טפח ודיו, שקורה משום היכר והיכר של מטה כהיכר של מעלה. [הר' יונתן כתב שרבי יהודה דמתניתין סובר קורה משום מחיצה. וע' שפ"א; אבנ"ז או"ח רע"א, ט]. וכן פסק הר"ה, כרב יוסף.

ומשמע שממעט בכל דבר ואין גוזרים שמא יפחת על ידי דריסה, אלא שהרי"ף החמיר למעט בקורה או באבן וכד' שאין דרכם להיפחת (רבנו יהונתן. ובתור"פ מובא שהמחלוקת בגמרא [לפי הלשון האחרונה] היא בדבר העלול להיפחת אבל באבנים או שיש לדברי הכל די בטפח).

והרא"ש נקט על פי הירושלמי לבנות איצטבא ברוחב ארבעה טפחים. וכן נקט הרמב"ם והא"ז. ב. לכאורה נראה שלדברי הכל אם לא מיעט תחת הקורה אלא בהמשך המבוי – אין מיעוטו מיעוט (עפ"י שפת אמת ד: ד"ה לימא. ונקטן כן אף למ"ד אסור להשתמש תחת הקורה. ולולא דבריו היה נראה שלדעה זו אין צריך היכר תחתיה כי הצרכת ההיכר הוא למשתמשים כמוש"כ רש"י. וגם אם מותר להשתמש תחתיה נראה שהמיעוט א"צ להיות כנגד כל רוחב הקורה בדוקא, אלא כל שממעט טפח או ד' תחת הקורה ולפנים די, ובוה מיושבת קושיתו (ה. ד"ה בגזירה) הלא אף כשהצרכת ד' טפחים יש לגזור שמא יפחת החלק שמתחת לקורה). ונראה שמיעוט הטפח צריך להיות לכל אורך הקורה ואין די בד' אמות (שפ"א ה. ד"ה וע"י).

ב. היה המבוי (כלומר גובה הקורה) פחות מעשרה טפחים וחקק בו להשלימו לעשרה; לדברי רב יוסף צריך חקק במשך ארבעה טפחים לפחות, ולאביי צריך ארבע אמות. ומחלוקתם היא בשיעור משך המבוי שניתר בלחי וקורה, וכדלהלן.

א. להלכה צריך לחוק ד' על ד' אמות לפחות [שכן נוקטים שאר אמוראים שמשך המבוי ארבע אמות] (עפ"י רי"ף ורמב"ם שבת יז, טז). והרא"ש כתב שחוקק במשך ארבע ברוחב כל המבוי (וכן הוא בטש"ע סג, כו. וע"ע בשפת אמת; חזו"א סה ס"ק סו סח ע"א).

ויש שנקטו כרב יוסף, שמשך מבוי ארבעה טפחים (אבי העזרי, מובא ברא"ש). ב. אעפ"י שלא חקק אלא ארבע, מועיל המשך המבוי להצטרף לחקק להיות ארכו יתר על רחבו (חדושי הר"ן והריטב"א. וכן כתב רעק"א לשמוע מסתימת הפוסקים דלא כמשמעות אבן העזר, ונשאר ב'צ"ע לדינא'. גם בחזו"א (סה, ע"א) נסתפק כששאר המבוי חוץ לחקק נמוך מ' טפחים, ולא העיר שמפורש בריטב"א להתיר).

דף ה

- ז. א. מהו שיעור המבוי הניתר בלחי וקורה? מהו היחס בין אורכו לרוחבו?
- ב. לחי הבולט במבוי, מהו שיעורו להיות נידון משום 'לחי' ומתי נידון משום המבוי עצמו וצריך לחי אחר להתיר?
- ג. מהם חילוקי הדינים בין מבוי לחצר לענין התר הטלטול בתוכם?

א. שיעור אורך המבוי להיותו ניתר בלחי וקורה; לדעת רב יוסף ארבעה טפחים (ומשהו. עתוס), ולדעת אבוי ארבע אמות (וכן אמר רב יוסף עצמו י.) לשמוע מדברי רב הונא [ויתכן שחזר בו רב יוסף כאן או שם. עתורי"ד שם]. וכן נראה דעת כמה חכמים; לוי (י:) רב כהנא (ה:) ורב אשי (ט:).
הלכה שאין המבוי ניתר על ידי לחי וקורה אלא כשיש בארכו לא פחות מארבע אמות (רמב"ם שבת יז, ו; או"ח שסג, כו). ויש פוסקים ארבעה טפחים (אבי העזרי).
ואמר רב נחמן: איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה – כל שארכו יתר על רחבו, ובתים וחצרות (= לפחות שתיים) פתוחים לו.

ב. לחי הכולט מדופנו של מבוי (- שנכנס לתוך רוחב המבוי. רש"י תוס' ורי"ף); אמר רמי בר חמא (ברי"ף וברא"ש: בר אבא) אמר רב הונא: פחות מארבע אמות – נידון משום 'לחי'. ארבע אמות – נידון משום 'מבוי' וצריך לחי אחר להתירו. ואותו לחי, מעמידו בצד האחר של הכניסה שלא ייראה כהמשך הבליטה (רב פפא). או יכול אף באותו הצד, אם יעשהו באופן שמוסיף על הבליטה או מפחית ממנה (בגובה או בעובי. רש"י. והרי"ף הוכיח עובי בלבד) ובכך יהא ניכר לעצמו (רב הונא בריה דרב יהושע).
היתה אותה בליטה ארבע משוכה על פני רוב רוחב המבוי, כגון שרוחב המבוי שבע – הכשיר רב הונא בריה דרב יהושע בלא לחי משום 'עומד מרובה על הפרוץ', כשם שמועיל בחצר כגון זה. ולדברי רב אשי אפילו רוחב המבוי שמונה והרי משך הבליטה בדומה לשטח הפרוץ, אעפ"כ מותר משום הספק שמא העומד מרובה ושלא אין בלחי ד' אמות, וספק דבריהם להקל.
מבואר בגמרא שלדברי רב הונא אין ללמוד מבוי מחצר להיות ניתר ב'עומד מרובה על הפרוץ', הלכך לדעתו צריך לחי אפילו כאשר הבליטה מרובה על הפרוץ.

א. פרש"י שמדובר שאותה בליטה לא נעשתה לשם לחי [וכאבוי המכשיר ב'לחי העומד מאליו'], אבל נעשתה לשם כך – אפילו בולטת הרבה כשרה. וכן נקט באו"ז. וכן כתב הרמ"א (שסג, יב) להלכה. ויש אומרים שאפילו עשאו מתחילה לכך, כל שיש בו ד' אמות נידון משום מבוי (מובא בחדושי הר"ן. וכן צידד הריטב"א בדעת ר"ת. וע' גם בעבודת הקדש א סק"ו ובטור שסג).
ויש מפרשים שנעשה לשם תיקון הטלטול אלא שאינו לחי המיוחד לכך רק המשך כותל המבוי הוא, וכיון שכן אם יש בו ארבע אמות נידון משום מבוי (עפ"י תורת חיים. ודייק כן מלשון הרמב"ם).
ב. נראה שאותן ד' אמות עצבות הן, לחומרא (כן כתב להוכיח הגרעק"א).
ג. הלכה כרב אשי (רי"ף). ולפי מה שאנו נוקטים 'פרוץ כעומד מותר', אף בלא ספק דבריהם יש להתיר במבוי שמונה. עפ"י ראשונים).

ג. מבוי ניתר בלחי וקורה כתקנת חכמים. חצר אינה ניתרת בכך אבל ניתרת בפס ארבעה (או בשלשה. ע' בפירוט להלן ט-י).

משמע מפרש"י שאילו נעשה הפס לשם תיקון המבוי בו – ניתר המבוי בפס. והתוס' כתבו שאין תורת 'פס' במבוי אלא בחצר, לפי שהפס מועיל מתורת מחיצה, ומבוי שהקלו בו חכמים שיהא ניתר בלחי, צריך שיהא שם 'לחי' עליו ולפיכך אם היה רחב ד' אמות שאינו נידון משום 'לחי' – אסור, משא"כ בחצר.

יש אומרים בדעת רש"י, שאף בחצר אם נעשה הפס שלא לשם תיקון – אינו מועיל (עפ"י תורא"ש ותור"פ. וכן נקט רעק"א). ולדעת התוס' מועיל בכל אופן. ויש אומרים כן אף בדעת רש"י (ריטב"א. וע' אבני נזר או"ח רצד, א שפסק כן להלכה, שהבתים מועילים לעשות פסים לחצר ואין צריך היכר. וע"ע בקהלות יעקב ה בבאור דברי רעק"א להלן ט).

המבוי ארכו יותר על רחבו. ואם לאו – תורת 'חצר' יש לו, ואינו נותר בלחי וקורה אלא בפס ארבעה. חצר שארכה יתר על רחבה – דינה כמבוי וניתרת בלחי או קורה (עפ"י גמרא להלן יב: רמב"ם יז, ה; או"ח ססג, כז). ויש סוברים שלעולם אין החצר ניתרת בתיקוני מבוי כלל (עפ"י גרסת הראב"ד, מובא בראשונים להלן יב וכאן. וע"ש בר"י מלוניל ובמאירי שצריכה שאר תנאי מבוי, להיות בתים וחצרות פתוחים לה).

פירצת החצר האוסרת את הטלטול בתוכה – יותר מעשר אמות, אבל פחות מכן יש לה תורת 'פתח' [אם לא נפרץ מלוא הכותל. רש"י]. פירצת המבוי; לדברי רב הונא ארבעה טפחים, ולרב הונא בריה דרב יהושע ורב חנן בר רבא – עשר אמות, כחצר (כדלהלן).

חצר שארכה יתר על רחבה והיא ניתרת בלחי וקורה כמבוי (לדעת הפוסקים הנ"ל) – יש אומרים שפירצתה בעשר אמות כשאר חצרות (עפ"י הדושי גור אריה; חזו"א סה, טז).

החצר ניתרת ב'עומד מרובה על הפרוץ' (בכל ארבעת המחיצות). ואילו המבוי – מחלוקת רב הונא ור"ה ברדר"י אם מועיל 'עומד מרובה' [בכל אחת ממחיצותיה. ע' שפת אמת] אם לאו, כנ"ל.

א. מפשט דברי התוס' נראה שאין מועיל 'עומד מרובה על הפרוץ' במבוי אלא לרוח רביעית.

ובשפת אמת פירש שלפי האמת אינו כן אלא כוונתם רק שאין ללמוד זאת מהקל-וחומר.

ויש מי שחילק אם יש גיפופי כותל משני הצדדים, שאו מועיל 'עומד מרובה', אם אין (עפ"י גאון יעקב). ויש מי שמפרש כוונת התוס' בשבוקעים בו הרבים, שבזה אין מועיל 'עומד מרובה'

אלא במחיצה רביעית (עפ"י אור שמח. ע' בבאור הדבר בהדושי רא"ל מאלין ח"א ט).

ב. לכאורה יש לדקדק מדברי רש"י [ממה שכתב 'חצר אין פירצת עשר אוסרת בה א"כ הוי מלואו

בכותל'] שאפילו הפרוץ מרובה על העומד ברוח אחת, אם בין כל המחיצות העומד מרובה – מותר. וצ"ע ממשמעות רש"י להלן במשנה טו. (שפת אמת. וער"ן יא. שפרוץ מרובה על העומד ברוח

אחת משלש מחיצות החצר שהם דאורייתא – אוסר. וכן פרוץ מרובה בין כל ארבעת הרוחות אוסר, אפילו אם בשלשה צדדים העומד מרובה).

דפים ה – ו

ח. מה דינו של מבוי שנפרץ בצדו או בראשו?

פירצה שהיא יותר מעשר אמות – אוסרת את המבוי, בין בצדו בין בראשו [מלבד לרבי יהודה המכשיר פתח המבוי ע"י לחי או קורה אפילו הוא יותר מעשר אמות, עד י"ג אמה ושליש או עד כ' אמה, כנוכר למעלה].

וצריך לסתום או לעשות צורת הפתח במקום שנפרץ (עפ"י רישב"א).

פירצה שהיא מארבעה טפחים עד עשר אמות; אם היתה בראשו של מבוי (כגון שהיתה כניסת המבוי רחבה מעשר אמות ומיעטוה בסתימה ונפרצה פירצה באותה סתימה) – אסור לטלטל בתוכו. ופירש רב הונא בריה דרב יהושע שנפרץ בקרן זוית, לפיכך אין עליו תורת 'פתח', שאין עושים פתח בקרן זוית, אבל שלא בקרן זוית – כשר.

א. בגדר 'קרן זוית' כתבו הרשב"א והר"ן, כגון שהפרצה אוכלת משני הכתלים, אבל אם אוכלת

מאחד, אפילו מגיעה לקצה הכותל אינה בכלל 'קרן זוית'. ומפשט דברי הגאון המובא ברי"ף

(להלן יא:) אין במשמע כן, וכן מפשט דברי הרמב"ם (טז, כ). וערשב"א; חזו"א עב, יא; קהלות יעקב ו.